

מאחרת יותר, נראה שאין עליו שום מצוה שישאנה דוקא, ויבחר כפי מה שנראה לו יותר לבנות בית נאמן לה' ולתפארת בישראל.

נמצא למעשה דלא מיבעיא אם לא שידל אותה להסכים, בודאי אינו צריך לפייסה ולישאנה, אלא אפילו פייס אותה או שיקר לה שישאנה ושידל אותה, בבוגרת ומפותה שסוף כל סוף ברצונה, אם אינה תובעת אותו, נראה שאין עליו מצוה לישאנה דוקא וכמ"ש.

סימן תרל

שאלה: דרשה טבעת מיוחדת וקידשה בטבעת אחר.

עובדא שמעתי בחתן שבירר לפני החתונה אצל הכלה איזה סוג טבעת היא רוצה, ולבסוף לא מצא טבעת כזו וקידשה באחר, ולאחר הנישואין יום או יומיים, כשנודע לה הדבר כעסה מאד, וטענה שלא הסכימה להתקדש בכך, ואח"כ פייס אותה הבעל שיחליף לה הטבעת או יקנה לה גם עוד טבעת, והסכימה לכך, ונשאלתי אם צריכה עוד פעם קידושין.

והנה נהגו לקדש בטבעת בלי זהב, ולא שמעתי ע"ז טעם ברור, וראיתי בתשובות אור שמח (קע"ח) שמפרש הטעם דהקידושין הם בטבעת, ולא באותיות שנחקקו שאינו טבעת, ואילו האשה דעתה אחיקה ולכן לא מקודשת, ולדידי דבריו צ"ע כיון שביטלו את החקיקה לטבעת לעולם דינו כטבעת, רק הטעם נראה פשוט שבטבעת עם חותם מצוי שהמחיר לא קבוע, ואי אפשר לשער וצריך אומד, וכללל הוא דלא מקדשין בדבר שצריך שומא וכמבואר בשו"ע אה"ע סימן ל"א סעיף ב' ע"ש. ולכן נהגו בטבעת פשוט, שדעתה אטבעת כפשוטו ולא בחקיקה דשונה במחירו ועלולים להגיע לשאלות.

ובעובדא דידן שמקודם לא הסכימה ביטלה בכך הקידושין, שאפילו ראתה אח"כ שהטעה אותה והסכימה יש אומרים שזהו קידושין בטעות, עיי' בתוס' כתובות י' ד"ה חזקה ע"ש, אבל כאן שדעתה דעתה למפרע שמקדחת לא חלו הקידושין, לא יועיל מה שהסכימה אחר כך, מאידך יש לומר דהיא לא ביטלה את הקידושין משום כן אלא רק כעסה ודרשה שיקיים הבטחתו ליתן לה טבעת אחרת,

עליו לכסות קלונה ולישאנה, וכן פירשו התוס' ביבמות (כד: ד"ה משום) והרא"ש שם שבנטען בעלמא אין לישאנה משום לזות שפתים שיחזיקו בזה הקול, אבל אם בודאי בא עליה מצוה לישאנה, וכן פוסק הרמ"א באהע"ז (קע"ז סעיף ה') שמצוה לכונסה, ואף שאין חיובי קנס אלא בנערה או קטנה ולא בבוגרת ולא שייך בזה"ז שאין מומחין, מ"מ מצות ולו תהיה לאשה משמע שנוהג גם בבוגרת וכמבואר מהרמ"א שהבאנו.

אמנם בנידון דידן מיירי דהיא לא תובעת נישואין, אלא היתה מרוצה אם ישאנה, ושואל האיש אם מצוה עליו להקדימה ולישאנה מטעם שכבר נבעלה לו, ובאמת שאף בש"ע סתם שאם בא עליה מצוה לכונסה, נלע"ד פשוט דהיינו כששידל אותה עד שהסכימה או בתחבולות כרמב"ן בפרשת משפטים (כ"ב"ט"ו) אבל כאן שלא פיתה אותה אלא רצתה מרצונה הטוב והיא אשמה כמוהו, אינו צריך לפייסה לישאנה, ודי לנו בעצם החידוש שיש מצוה לישאנה אף שהפסוק מדובר באונס, וילפינן מינה גם למפתה שיש מצוה וכמבואר ברא"ש שם ספ"ב דיבמות, ונראה דלא להוסיף עלה שיהא מצוה גם בגדולה ואפילו בלי פתוי כלל כנלע"ד.

אמנם אם האמת שלא רצתה, והאיש פיתה אותה, כיון שהיא לא דורשת, רק לא איכפת לה, ספק אפילו באונס ממש אם יש בזה מצות "ולו תהיה לאשה", ובמק"א העליתי שזהו הסבר המחלוקת בריטב"א בקידושין (הביאו במ"ל פ"ב דנערה בתולה ה"ח) שמביא ספיקת חכמי צרפת בבאו עליה עשרה אנשים שלא כדרכה שחייבין לכונסה על מי החיוב, ומביא שיטה שהראשון שבא עליה עליו החיוב לישאנה, ודחה שם שאין שאלה כלל, שבדידה תלוי ולמי שתאמר רוצה אני חל החיוב ע"ש, וי"ל שלשיטה ראשונה החיוב הוא עליו ורק אם היא לא רוצה פטור, אבל אם אמרה שלא איכפת לה חייב, ולכן מסתפק בעשרה ואמרה לא איכפת לה על מי החיוב והעלה שהראשון חייב, אבל לשיטה שניה החיוב רק בתובעת, ובעשרה תלוי שפיר מי תובעת, ואין כאן שאלה כלל, והריטב"א מסיים על שיטה שנייה שפתיים ישק והיא העיקר, ואם כן בנידון דידן שלא תובעת אלא רק מרצתה, ואף אומרת לו (כפ' שנחברר לי) שאם רוצה שיקח אחרת אם מרצתה

סימן תרלב

שאלה: נוסח הקידושין כשמקדש אשה.

שמעתי מגדול אחד זצ"ל דכשאומר "הרי את מקודשת לי" שידגיש היטב את ה"ד של "לי", שאל"כ מצוי שלא ישמעו העדים את "לי" ואף שאומדנא הוא שנתכוון שתתקדש לו, מ"מ בקידושין לא מועיל כ"כ אומדנא וצריך לפרש שיחול בדבורו, ובעסקין באותו ענין דמועיל היינו מפני שזהו גופא הדיבור לקידושין, אבל כשלא אמר "לי" אומדנא לא מועיל ליהוי לשון קידושין. [וכן בשו"ע סימן כ"ז ס"ד נקטינן דאם אמר הרי את מקודשת ולא אמר "לי" אינה מקודשת ורק לחומרא מביא הרמ"א שיש מחמירים דהוי קידושין ע"ש].

וכעין זה ביארתי שיטת המהרי"ט דכשהיה מדבר תחלה על עסקי קידושין מועיל, אבל בעסקי שידוכים לא מועיל, ששידוכים אינו אלא אומדנא ולא מועיל כדיבור, וכן מצוינו בתנאי שאינו כפול, אף שאומדנא הוא שמסכים לכפול, מ"מ לא מועיל אומדנא ליהוי כתנאי, וכאן אומדנא לא מועיל לקידושין, אם לא שהיה מדבר עמה תחלה שזהו גופא לשון קידושין.

ועיין במאירי (ו.) שהדיבור בעסקי קידושין דמהני הוא רק בלשון שאלו היה כיוצא בו בקידושין היה מועיל, כגון שיאמר שתצצי להיות אשתי או איזה משאר לשונות המועילים, וכן שלא יהא לשון מקיח את עצמו אלא שתהא היא קנויה לו, וכל שאינו אומר כן אינו כלום, שאין דיבור בעסקי קידושין מועיל במה שאין קידושין עצמן מועילין, ובחזו"א אישות (ל"ח אות י') מסתפק בדיבור הקודם אם צריך בדקדוקי לשון כקידושין עצמו, ובמאירי שלפנינו הדבר מבואר.

והבאתי ראיה לכך מהגמרא קידושין (ה:) דמדמה "הרי את מקודשת" ולא אמר "לי" לנזירות בידים שאינם מוכיחות, ולכאורה קשה דהא בנזירות הדיבור עצמו פועל ולכן צריך דבר מוכיח וברור, אבל בקידושין אינו אלא לגלות רצון, שפיר י"ל דכשאמר הרי את מקודשת שפיר מועיל, כמו בשדה שאמר שהשדה קנויה שמועיל בלי לי, אע"כ מוכח מזה שקידושין דומה לנזירות ובשניהם הדיבור עצמו פועל וצריך לשון ברור לפעול.

וא"ש שצריך לשון ברור ומבורר לפעול חלות,

ולע"ד ראוי הדבר לקדשה עוד פעם בפני שנים אפילו באותה טבעת שקידשה לאחר שנודע לה והסכימה, כדי לצאת מכל ספק.

סימן תרלא

שאלה: העדים ראו נתינת הטבעת ושמעו כיצד אמר לה הרי את מקודשת לי אבל מסופקין אם אמר "בטבעת זו".

הרמב"ם ריש פ"ג דאישות מביא בנוסח הקידושין שצריך לומר "בזה" בקדושי כסף וביאה ומשמע שמעכב, וכן בש"ע ר"ס כ"ז העתיק כן **השו"ע**, והגר"א מביא מקורו ומשמע דמעכב, והיינו טעמא שאם אינו אומר "בזה" אינו מוכיח שמקדשה בהכסף רק אולי מקדשה בדיבור כעין הקדש, והטבעת רק לזכרון וע"כ צריך לציין לה להדיא שהקידושין בטבעת זו וכעין החובה לכתוב דין בגט [ודין דיהוי לך מנאי גט פיטורין] שמוכיח שמגרשה בגט דוקא, וע"ש באור שמח שהאריך בזה.

וראיתי בתשובת "זכר יצחק" מהגאון רבי איצל פונביז'ער זצ"ל (סימן ט"ז), שמוכיח שלא צריך בזה לעיכובא, דהא אם קידשה בשטר אף אם השטר פסול, מ"מ שמין הגייר ואם יש בו ש"פ מקודשת מתורת כסף, וא"כ מה התם דקידש בשטר זה ונתכוין לקנין שטר מ"מ אם מועיל ככסף מהני, דהעיקר שתהא כוונתו לקנין כאן נמי אף שאין מוכח מדיבורו שמקדש בכסף, מ"מ כיון שרוצה לקנות ואומר הרי את מקודשת לי סגי עכ"ד. אולם לא הבנתי, דבשלמא במקדש בשטר פסול, הנה מכוין הוא לקדש בשטר כלומר במעשה הקנין דשטר, ולהכי אף שסבור שמועיל בקנין שטר מ"מ בשטר פסול וכשר מדין כסף שפיר מועיל, וחל הקידושין ב"שטר" מתורת כסף, אבל כאן שבדיבורו אין משמעות כלל שבא לעשות קידושין עם מעשה נתינת הטבעת, א"כ חסר כאן דיבור לקדש כדין תורה בקנין, בזה אפשר דאינו מועיל.

ולמעשה האחרונים הסכימו להכשיר הקידושין אף שלא אמר בטבעת זו, אבל לכתחילה ודאי יש להחמיר ולדקדק לומר לפני עדים בטבעת זו, שיש לזה יסוד מדינא כמ"ש.